DOI: 10.33498/louu-2026-03-184

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Павло Пригуза

кандидат юридичних наук,
суддя Господарського суду Закарпатської області,
член Науково-консультативної ради
при Національній асоціації арбітражних керуючих України
(Ужгород, Україна)
priguza_p.d@ukr.net

УДК 340.13:347.736

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА І ПРАКТИКИ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ / БАНКРУТСТВА: НОВА ПАРАДИГМА ДЛЯ УКРАЇНИ У СВІТЛІ ДИРЕКТИВ ЄС

Анотація. Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі, у зв'язку з чим зобов'язалася гармонізувати своє законодавство й судову практику з acquis ЄС і спільними цінностями держав-членів, зокрема Директивою Європейського Парламенту та Ради ЄС 2019/1023 та іншими міжнародними нормативними актами та рекомендаціями.

На шляху до реалізації планів України, зокрема у сфері неплатоспроможності, існують деякі проблеми, які автор досліджує у цій статті, розкриває їх та пропонує шляхи їх вирішення для України у світлі Директиви 2019/1023, планів ЄС "Ukraine Facility", європейського права і передової судової практики. Автор доводить, що національна модель провадження у справах про банкрутство є неефективною, не відповідає праву ЄС, починаючи з моменту прийняття судом заяви про банкрутство та в подальших процедурах. Убачаючи у настановах ЄС дещо більше завдань для вдосконалення національного права і законодавства, порівняно з іншими експертами, автор пропонує доктринальні зміни до законодавства про банкрутство, формулює ідеї змін і зміст нових норм для внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства. Окрім того, автор пропонує в судовій практиці застосування норм конкурсного права перетлумачити існуючі норми законодавства про банкрутство та неплатоспроможність у світлі права ЄС, що без зміни законодавства може забезпечити можливість покращити ефективність процедур банкрутства: відмовитись від догм і стереотипів; захистити боржника та кредитора від надмірних втрат, забезпечити правову визначеність учасників процедур, спростити й скоротити процедури та зменшити витрати провадження, зокрема для мікро- та малих підприємців; підвищити відповідальність за умисні банкрутства.

Актуальність цього дослідження і викладених пропозицій зумовлена практичною необхідністю законотворчої роботи щодо змін до законодавства України, яка активно проводиться зацікавленими в таких змінах стейкхолдерами, до якої залучений і автор.

Ключові слова: Директива ЄС 2019/1023; доктрина права банкрутства (неплатоспроможності); ефективність процедур банкрутства; спрощення процедур неплатоспроможності; арбітражний керуючий; авансування витрат процедур банкрутства; мета процедур банкрутства; дискваліфікація керівників банкрута; кваліфікаційне судове засідання; випадкові / умисні банкрутства.

© Павло Пригуза, 2026

Отримавши 23 червня 2022 р. статус кандидата на членство в Європейському Союзі, Україна зобов'язалася виконати низку критеріїв та гармонізувати понад 30 галузевих секторів права. Законодавче забезпечення цього процесу стало ключовим елементом підготовки до початку переговорів про вступ до Європейського Союзу, які стартували у 2024 р.

Останні декілька років усі стейкхолдери захисту прав учасників господарських відносин та економічної системи держави від наслідків банкрутства намагаються сприяти державі у виконанні своїх зобов'язань перед ЄС на шляху до членства в ЄС, натхненні Директивою Європейського Парламенту та Ради ЄС 2019/1023[1] (далі – Директива 2019/1023), а також ініціативою ЄС "Ukraine Facility" та схваленим Кабінетом Міністрів України 18.03.2024 № 244-р Планом України[2] щодо механізму фінансової підтримки України на 2024–2027 рр. (50 млрд євро). Зокрема, це стосується узгодження законодавства з процедур банкрутства з acquis ЄС і передовою практикою.

Згідно зі згаданим Планом в Україні мають бути здійснені базові реформи в системі правосуддя. Завдання України – створити судову систему, яка відповідає європейським стандартам прозорості та ефективності: встановити ефективні та результативні процедури банкрутства, піднявши рівень захисту права власності – як ключових показників для оцінювання інвесторами, представниками бізнесу та фінансовими установами ефективності судової системи. Фінансування підтримки має здійснюватися з урахуванням успіхів, які робить Україна у втіленні реформ та використанні інвестицій. Справедливе правосуддя та верховенство права є основою цих змін.

У цій статті розглянемо наявні проблеми національного права у сфері неплатоспроможності (банкрутства) для їх виявлення, означення та пошуку шляхів удосконалення законодавства України у світлі Директиви 2019/1023 та планів ЄС "Ukraine Facility", законодавства та практики країн Євросоюзу, запропонувати концептуальні зміни до доктрини банкрутства та до норм Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ)[3].

Гармонізація господарського законодавства і норм КУзПБ з правом ЄС – одна з найважливіших сфер і галузей права, що дають змогу реально оцінити шлях країни до бажаного результату – досягнення рівня захисту цінностей, що є надбанням ЄС, створення найбільш комфортного середовища для життя громадян та діяльності бізнесу, захисту власності та інвестицій тощо.

[1] Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj> (accessed 27.03.2026).

[2] Про схвалення Плану України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 244-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2024-%D1%80#Text> (дата звернення 27.03.2026).

[3] Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення 27.03.2026).

Для країн – членів Євросоюзу Директива 2019/1023 з 2019 р. стала дороговказом для внесення змін до законодавства про неплатоспроможність (банкрутство), які системно відбуваються. Директива 2019/1023 ставить перед країнами-членами, як і перед Україною, щонайменше такі завдання:

– пристосувати країну до внутрішнього ринку ЄС й усунути перешкоди для здійснення основних економічних свобод, таких як вільний рух капіталу і свобода заснування та ведення бізнесу;

– прибрати перешкоди й проблеми, що існують в інвестиційній діяльності між суб'єктами держав-членів, стримують ділові відносини з контрагентами за межами держав-членів, не заохочують підприємництво і завдають шкоди належному функціонуванню внутрішнього ринку.

Засоби, що пропонуються згаданою Директивою для покращення процедур банкрутства, складаються, на нашу думку, щонайменше з 8 кроків: 1) запровадити превентивну реструктуризацію (боргів і бізнесу, капіталу), аби дати змогу боржникам на ранніх стадіях уникнути неплатоспроможності, тим самим обмежуючи непотрібну ліквідацію життєздатних підприємств; 2) скоротити тривалість процедур з метою швидкого вилучення нежиттєздатних компаній з ринку; 3) усунути невизначеності у правилах неплатоспроможності; 4) спростити ускладнені процедури неплатоспроможності; 5) зменшити витрати на процедури реструктуризації; 6) запровадити більш ефективні процедури, що є в державах – членах ЄС; 7) впровадити зрозумілі умови й порядок погашення (прощення) боргів; 8) запровадити інститут дискваліфікації керівників бізнесу, винних у банкрутстві.

Як бачиться нам, для виконання завдань Директиви 2019/1023 мала б бути організована комплексна робота для зміни парадигми, на якій побудовано право банкрутства в законодавстві України та в дусі правового надбання ЄС (acquis ЄС), для напрацювання відповідних пропозицій до Верховної Ради України щодо внесення змін до КУзПБ. Про потребу змінити доктрину національного права та закону на користь європейського ми публічно заявляємо не перший десяток років[4], а за можливості та залучення – беремо участь у законотворчості[5].

Директива 2019/1023 за своїми змістом і суттю містить рекомендації щодо вдосконалення законодавства, які також бачимо із нашого досвіду вивчення європейського права банкрутства (неплатоспроможності) та власної практики правозастосування, і про запозичення яких ми наполегливо висловлюємо свою позицію на публічних науково-практичних форумах (конференціях, круглих столах, семінарах) і в публікаціях.

Однак такої комплексної роботи з імплементації настанов Директиви 2019/1023, як нам відомо, немає. Схвалений КМУ План України містив лише

[4] П Пригуза, 'Огляд деяких проблем застосування права банкрутства в Україні – потрібен злам парадигми' [2011] 2 Вісник господарського судочинства 131–138.

[5] П Пригуза, 'Конкурсне право в Україні: проблеми теорії, практики та законодавства' [2012] 3 Вісник господарського судочинства 140–148.

pravoua.com.ua

два завдання, а наявний звіт про виконання кроків для впровадження реформ містить інформацію про набрання чинності законом про вдосконалення режиму банкрутства – превентивної реструктуризації, а також щодо спрощених процедур банкрутства для мікро-, малих і середніх підприємств.

Насправді за два роки з березня 2024 р. на цьому шляху ми подолали лише один елемент, що визначений Директивою 2019/1023 – внесено до КУзПБ норми, що впроваджують з 01.01.2025 і регулюють процедуру превентивної реструктуризації як системи заходів, спрямованих на недопущення або запобігання неплатоспроможності боржника, що замінили в національному праві наявний до цього інститут досудової санації[6].

Удосконалення процедур банкрутства: стан розробки й обговорення

Що стосується адаптації процедур банкрутства для мікро- та малих підприємств і підприємців, то ця робота дійсно першим була розпочата Міністерством юстиції України через створену ним робочу групу. Пізніше така сама робота започаткована окремими народними депутатами із залученням експертів для розробки тексту законопроєкту. Ця робота натепер ще не завершена. Як відомо, у Верховній Раді України зареєстровані 06.02.2026 за № 15004[7] та 10.02.2026 за № 15024[8] два законопроєкти про внесення змін до КУзПБ щодо спрощених процедур банкрутства (неплатоспроможності) для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва. Другий проєкт мітить також норми про визначення особливостей застосування процедур банкрутства щодо державних підприємств та/або господарських товариств, стосовно яких прийнято рішення про приватизацію.

Ці законопроєкти одразу стали предметом жвавого обговорення на різних професійних майданчиках і науково-практичних форумах, зокрема за ініціативою Національної асоціації арбітражних керуючих України (далі – НААКУ) спільно з проєктом ЄС "Право-Justice", за участю народних депутатів України, департаменту банкрутства Міністерства юстиції України, суддів місцевих, апеляційних господарських і Верховного Суду, науковців, спеціалістів та експертів.

[6] Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації: Закон України від 19 вересня 2024 р. № 3985-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3985-20#Text> (дата звернення 27.03.2026).

[7] Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо запровадження спрощених процедур для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва № 15004 від 06.02.2026 <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69579> (дата звернення 27.03.2026).

[8] Проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеного провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва та особливостей застосування процедур банкрутства для державних підприємств та/або господарських товариств щодо яких прийнято рішення про приватизацію № 15024 від 10.02.2026 <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69593> (дата звернення 27.03.2026).

Загальний висновок учасників обговорень полягає в підтримці самих змін до законодавства, необхідності спрощення процедур банкрутства для мікро- та малих суб'єктів господарювання як інструмент зменшення процесуальних бар'єрів, спрощення провадження та зменшення витрат з метою гармонізації із європейськими підходами. Запровадження ефективної моделі спрощеного банкрутства малого й мікробізнесу може стати важливим кроком для розвитку підприємництва та формування більш передбачуваного економічного середовища.

Водночас загальна думка така, що запропонована редакція норм потребує доопрацювання, узгодження з наявною доктриною права та існуючими нормами, процедурами та процесом розгляду справ про банкрутство юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців.

Багато критичних зауважень отримали обидва законопроєкти від Комітету з питань науково-методологічного розвитку та професійної експертизи НААКУ, який підготував експертний висновок на проєкт закону № 15004[9] та на проєкт № 15024[10]. При цьому останній законопроєкт підтриманий за умови його доопрацювання щодо першого / другого читання. НААКУ виклала ключові зауваження до визначення суб'єктів спрощеного банкрутства; завищених критеріїв доступу до спрощених процедур; послаблення професійного контролю причин банкрутства; відсутності фінансового аналізу; ослаблення правових гарантій кредиторів; відсутності системної інтеграції із чинним КУзПБ.

Позиція і оцінка законопроєктів № 15004 та № 15024 від представників судової влади висловлена з обережністю. Основні побажання щодо доопрацювання проєктів стосуються тих самих питань, на які вказували експерти НААКУ та ін. Зокрема, зосереджено увагу на стадії відкриття провадження у справі про банкрутство, від якої залежить ефективність усіх процедур, серед яких є розпорядження майном, санація та ліквідація. Слід забезпечити процесуальні права учасників, у будь-якому разі виконавши завдання виявлення усіх кредиторів, активів і пасивів боржника. Необхідно чітко визначити кваліфікуючі ознаки суб'єктів спрощеної процедури; дотриматися стандартів правового захисту кредиторів; мінімізувати можливості зловживання процедурою; передбачити зрозумілий алгоритм дій як для суду, так і для учасників провадження, зокрема ролі арбітражного керуючого, механізмів

[9] Висновок щодо проекту Закону України "Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо запровадження спрощених процедур для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва" (реєстр. № 15004). Національна асоціація арбітражних керуючих України <https://drive.google.com/file/d/1fKrp3TqTX6_bWKy9XAtLK1_XMYPMo-rd/view> (дата звернення 27.03.2026).

[10] Висновок щодо проекту Закону України "Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеного провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність) для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва та особливостей застосування процедур банкрутства для державних підприємств та/або господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію" (реєстр. № 15024). Національна асоціація арбітражних керуючих України <https://drive.google.com/file/d/1RV4kKiYx0D1fJoRcaIPThtprtFGdffRY/view> (дата звернення 27.03.2026).

pravoua.com.ua

перевірки вимог кредиторів та можливостей відновлення платоспроможності боржника. Слід усунути дублювання або конкуренції процедур, забезпечивши їх передбачуваність і зрозумілість для бізнесу; зберігаючи за судом ключову роль у забезпеченні законності та справедливості провадження, захисту прав кредиторів.

Свій аналіз проєкту № 15004, висновки[11] та пропозиції щодо нього я надав, основні тези яких розвинені у цій статті. В м. Ужгороді 13 березня 2026 р. відбувся круглий стіл "Роль господарських судів у забезпеченні ефективності процедур банкрутства", організований Верховним Судом спільно з Господарським судом Закарпатської області за підтримки проєкту ЄС "Право-Justice". У рамках цього заходу я виступив з доповіддю про неефективність правової моделі розв'язання неплатоспроможності за національним законодавством та проблеми сучасного законодавства про банкрутство, у якій зауважив на необхідності комплексного підходу до вдосконалення законодавства про банкрутство у світлі директив ЄС, європейських стандартів захисту права власності[12].

Надалі законопроєкти були предметом обговорення на майданчику, організованому Комітетом Асоціації правників України з конкурсного права та LIGA ZAKON на тему "Банкрутство без складних процедур? Два підходи до спрощення: що обере ринок"[13].

Висновки щодо законопроєктів і пропозиції

Стосовно організації законопроєктної роботи. Як імперативно визначено законом (п. 2 ч. 1 ст. 33 КУзПБ), НААКУ бере участь у розробленні нормативно-правових актів і в заходах з питань відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Це повноваження визначає, що така інституція, як НААКУ є спеціалізованою організацією, яка створена державою зі спеціальною метою (місією) – для реалізації правової політики держави у сфері банкрутства. Це уповноваження є обов'язковим, що також зобов'язує відповідних суб'єктів правотворчої діяльності при плануванні, розробленні та прийнятті (виданні) нормативно-правових актів обов'язково залучати до цієї роботи НААКУ.

[11] П Пригуза, Фаховий висновок стосовно змін до законодавства про банкрутство: законопроекту № 15004 від КМУ "Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо запровадження спрощених процедур для суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва" <https://drive.google.com/file/d/1IqxpkPh2zkdmi3QKb1xHIzPVfZhM4KfN/view> (дата звернення 27.03.2026).

[12] П Пригуза, 'Процедури банкрутства: візія судової влади у світлі Директиви ЄП і Ради ЄС 2019/1023 та Проекту ЄС "Ukraine Facility"', *круглий стіл 13.03.2026 "Роль господарських судів у забезпеченні ефективності процедур банкрутства"* <https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/Prezent_Efekt_proced.pdf> (дата звернення 27.03.2026).

[13] Банкрутство без складних процедур. Комітет АПУ обговорив нові законопроєкти (18 березня 2026) <https://uba.ua/ukr/news/bankrutstvo-bez-skladnikh-procedur-komtet-apu-obgovoriv-nov-zakonoprokti> (дата звернення 27.03.2026).

Як виявилося, НААКУ до роботи з розробки законопроєктів № 15004 та № 15024 залучено не було. У цьому є велика вада цієї роботи. Вона виконана розрізнено двома робочими групами, які працювали над одними й тими ж питаннями реалізації настанов Директиви 2019/1023. У результаті розробники не проаналізували проблему, яка існує в суспільних відносинах банкрутства та потребує вирішення. Не залучено до реалізації такого важливого для суспільства завдання заінтересованих осіб, що позбавило їх можливості надати свої пропозиції стосовно способів вирішення проблем імплементації усіх настанов директив ЄС щодо неплатоспроможності (банкрутства).

Обговорення та дискусії, які виникли вже після реєстрації у Верховній Раді України законопроєктів № 15004 і № 15024 показують, що заінтересованих осіб стосовно реалізації директив ЄС є дуже багато. Окрім НААКУ, це ціле українське суспільство, яке потребує досконалого законодавства про банкрутство як захисту кредиторів від боржників (умисних банкрутств), так і захисту боржників від кредиторів (звільнення від надмірних боргів): увесь економічний блок бізнесу та підприємництва (мікро-, малі, середні та великі бізнеси, банківська система разом з Національним банком України, податкові та інші контролюючі органи тощо); спеціалісти, які забезпечують процедури банкрутства (арбітражні керуючі); адвокати та їх об'єднання; система господарських судів усіх інстанцій; науковці (господарники та цивілісти) та інші стейкхолдери.

На нашу думку, найкращий варіант для вирішення долі законопроєктів № 15004 і № 15024 – зняти їх з розгляду. Однак, як ми розуміємо, цей варіант є неприйнятним, оскільки План України щодо спрощення процедур банкрутства передбачає прийняття такого закону в першому кварталі 2026 р.

Маємо сподівання, що обговорення, які проводяться постфактум після реєстрації законопроєктів у Верховній Раді України, будуть сприйняті законодавцями як публічні консультації та враховані при визначенні прийнятного варіанта для вирішення проблем, які існують в ускладнених процедурах банкрутства в КУзПБ, і що буде визначена стратегія їх вирішення шляхом розроблення належного законопроєкту, стане зрозуміла його відповідна концепція.

Ми наполягаємо на тому, що до реалізації настанов Директиви 2019/1023 та інших європейських актів потрібно підходити системно та запроваджувати зміни через комплексний законопроєкт про внесення змін до КУзПБ, Цивільного та Кримінального кодексів України та інших законів, які їх потребуватимуть.

Безсистемний підхід шкодить цілісності предмета правового регулювання самих процедур банкрутства, порушує конкурсну природу права та завдає шкоди правовим інститутам цивільного права, зокрема іпотеки, застави тощо.

pravoua.com.ua

Переконання розробників і недооцінка змін

У своїх виступах розробники проєкту № 15024 зазначили, що вони категорично відкидають ідею спрощених процедур банкрутства, які в недавній історії права до 2019 р. існували в законодавстві про банкрутство у формі норм і алгоритмів визнання банкрутом і ліквідації "відсутнього боржника" та "боржника, що ліквідується власником". Власне несприйняття цих алгоритмів права обґрунтовується нібито негативним досвідом застосування зазначених норм і наявними можливостями зловживання цими нормами та правилами провадження.

Не можна погодитися з таким твердженням. Навпаки, практика і досвід є великим надбанням, яке має відкривати нам бачення правильного шляху для формування нової правової конструкції та її впровадження у законодавство. У цьому випадку негативний досвід застосування певних норм права і правових інститутів є підставою для врахування такого досвіду й для вдосконалення такого інституту. Інакше втрачається логіка змін. Виходить, що спрощені процедури банкрутства для мікро- і малих підприємців – боржників розроблялися в такий спосіб, аби не впровадити до КУзПБ спрощених процедур, якими раніше регулювалися провадження у справах про банкрутство.

На нашу думку, наведені норми про ліквідацію "відсутнього боржника" та "боржника, що ліквідується власником" застосовувалися в судовій практиці України здебільшого для мікро- та малих підприємств (підприємців), які не мали активів і коштів для проведення процедур банкрутства. Справ про банкрутство таких боржників у кожному господарському суді України налічувалося сотні. Основна їх частина – то невдалі підприємці та випадкові банкрути. Багато з них ліквідовувалися, не розпочавши свого запланованого бізнесу, маючи мізерні борги перед кредиторами, переважно щодо сплати податків. Багато з них помилилися в економічних розрахунках, неправильно прорахували свій бізнес-проєкт і фінансовий план, когось поглинули проблеми кризових періодів у світовій економіці та в Україні.

У той же час, як ми знаємо з власного досвіду, зазначені спрощені алгоритми банкрутства також використовувалися нечесними підприємцями, які навчилися створювати ситуації та штучні обставини, що за певних умов давали можливість у прискореному порядку ліквідувати боржника, списавши борги та уникнувши відповідальності за умисне банкрутство (доведення до банкрутства, приховування банкрутства). Але за нинішнього рівня регулювання процедур у КУзПБ та рівня сучасної судової практики створити такі зловживання дуже складно, а то й неможливо.

Якщо ретроспективно пошукати причини негативного досвіду, то ми їх знайдемо. Наприклад, у ті часи (2000–2013) саме законодавство про банкрутство містило прогалини, які створювали можливості для зловживань. Так, у законі містилася норма (ст. 7), яка зобов'язувала боржника у разі виникнен-

ня неплатоспроможності звернутися у місячний строк до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство, однак відповідальності за порушення цього припису законодавство не містило.

В іншій редакції закону (з 2013 по 2019) існувала норма (ст. 95), яка зобов'язувала ліквідатора боржника, що ліквідується за рішенням власника, звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство такої юридичної особи. За невиконання цього обов'язку винні особи могли нести солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів. Водночас цей або інші закони не встановлювали строк для звернення з такою заявою. А для уникнення відповідальності власники перестали приймати рішення про ліквідацію своїх юридичних осіб і покидали їх, припинивши управління та будь-яку діяльність, не призначаючи ліквідатора.

Як свідчить аналіз, коли була чинною норма про ліквідацію "відсутнього боржника" чи "боржника, що ліквідується власником", у законі не було норми матеріального права, яку можна було б застосувати для покладення відповідальності за приховування банкрутства. Норма про солідарну відповідальність за приховування банкрутства (ч. 6 ст. 34 КУзПБ) є чинною лише з жовтня 2019 р. Також у 2015–2018 рр. у судовій практиці лише почали застосовуватися норми про покладання субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства. Не було норм про наслідки укладання фраудаторних правочинів; не було норм про солідарну відповідальність за збитки осіб, які вчинили, погодили правочини або вчинили майнові дії, які завдали шкоди боржнику тощо. Тому побоювання відновити та увести до КУзПБ відомі нам інститути спрощених процедур банкрутства є марними: суди мають достатній інструментарій для боротьби зі зловживаннями цивільними або процесуальними правами в межах справи про банкрутство.

Найцінніше й головне у спрощених процедурах – це порядок входження у процес банкрутства, порядок і умови відкриття справи, уведення процедури ліквідації у разі, якщо боржник припинив господарську діяльність, не має майнових, фінансових і трудових ресурсів.

Зловживання завжди були й будуть. Вони мають виявлятися учасниками справи, зокрема арбітражним керуючим, та припинятись судом. До винних осіб мають застосовуватися заходи впливу та відповідальності тощо. У процесі реформування та виправлення недоліків законодавства не можна діяти так, аби знищити саму суть і позитивний результат процедур банкрутства для економіки і права. Саме про такий загальний підхід йдеться у відповідних директивних документах ЄС з неплатоспроможності. Потрібно запозичати кращий досвід ефективних процедур провадження й наповнювати ним національне законодавство.

Наші переконання та бачення проблем

Спрощені процедури банкрутства є предметом особливого правового й наукового інтересу в нашій юриспруденції, про що свідчать судова практика, численні наукові роботи та публіцистичні статті в юридичних виданнях, де визначалися проблеми права, проблеми законодавства щодо спрощених процедур банкрутства, пропонувалися шляхи їх вирішення[14].

Пропоновані зміни доктрини та норм КУзПБ у світлі Директиви і права ЄС

Перше: Захист боржника

За нормами європейського права судовому захисту належить суб'єкт господарювання / боржник, який реально існує та є життєздатним: = є учасником господарських відносин, здійснює господарську діяльність, реалізує господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), має відокремлене майно, здатен нести відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна.

Це означає, що боржник, який звертається за захистом у процедурі банкрутства, що регулюються нормами КУзПБ, має відповідати за своїми характеристиками визначенням суб'єкта господарювання, які містяться у ст. 2 Закону про перехідний період від Господарського кодексу України[15]. Передусім він має реально займатися господарською діяльністю, під якою розуміється діяльність у сфері суспільного виробництва, що спрямована на виробництво та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Друге: Вимога захисту кредитора від неефективних процедур

Правове становище кредитора в українському праві насправді таке, що відлякує від намірів кредиторів звертатися до суду із заявами про відкрит-

[14] Зокрема, це такі основні роботи, як: П Пригуза, 'Правове регулювання процедур банкрутства юридичної особи – відсутнього боржника' (дис канд юрид наук, 2011); П Пригуза, *Проблеми теорії і практики конкурсного права в Україні: неспроможність та банкрутство* (Харків юридичний 2009) 528; П Пригуза, А Пригуза, *Науково-практичний коментар Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"* (ТДС 2013) 304; П Пригуза, *Умисне банкрутство: теорія і практика субсидіарної відповідальності: наук.-практ. посіб.* (Борисфен-про 2020) 180; П Пригуза, 'Правове регулювання процедур банкрутства відсутнього боржника та боржника, що ліквідується власником, за законодавством європейських держав: порівняльно-правовий аналіз' [2009] 1 Санація та банкрутство 55; П Пригуза, 'Логіко-семантичний аналіз проблем відсутнього боржника у судовій практиці України' [2008] 2 Вісник господарського судочинства 36–51; П Пригуза, 'Проблеми судового імунітету від банкрутства підприємств – об'єктів права комунальної власності' (Юридичний вісник України № 23 від 07–13.06.2008); П Пригуза, 'Господарсько-правовий аспект підстав відповідальності за банкрутство та кваліфікації злочинів' [2007] 1; 8 Вісник прокуратури 86–94; 99–108; П Пригуза, 'Відсутній боржник. Проблеми покинутих підприємств, "кинутих" кредиторів та обікраденої держави' [2005] 5 Вісник господарського судочинства 18–25; П Пригуза, 'Проблеми конкурсного права в Україні. Крок вперед, два кроки назад' (Юридичний вісник України № 48–49 2011).

[15] Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січня 2025 р. № 4196-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення 27.03.2026).

тя справи про банкрутство. Передусім потребує змін порядок звернення до суду та розгляд судом заяви про відкриття справи про банкрутство. Так, за чинними правилами КУзПБ і судовою практикою від дня отримання судом заяви кредитора у справі до дня підготовчого засідання нічого не відбувається. Це строк у – 14 (20) днів за законом, але на практиці ці строки зазвичай є довшими. З дня прийняття заяви судом до дня підготовчого засідання – це період правової невизначеності для кредитора та бездіяльності для судової влади. Цей порядок не відповідає відомим нам європейським стандартам провадження. Відсутність у цей час контролю призводить до того, що боржник до підготовчого засідання має можливість приховати активи й докази, спотворити облік і звітність тощо. Практика показує неефективність цієї моделі, якщо боржник неконтрольований, то: порушуються строки, не надаються відзиви, відзиви неякісні та не перевірені, може використати час на шкоду кредиторам. Інтереси кредиторів не захищені: гіпотетично банкрутство презюмується через неплатежі, але заходи захисту інтересів кредиторів до відкриття справи не вживаються.

Як цю проблему вирішити: виконавши настанови Директиви 2019/1023, – встановити судовий контроль і контроль кредиторів у перші дні після отримання судом заяви про банкрутство. Призначати арбітражного керуючого з дня прийняття заяви про банкрутство. Визначити в підготовчому провадженні повноваження арбітражного керуючого для контролю над органами управління та розпорядження активами боржника. До дня підготовчого засідання арбітражний керуючий має надати суду і кредиторам аналіз життєздатності боржника, від чого має залежати вибір подальшої процедури провадження: ліквідаційна процедура чи відновлення платоспроможності (превентивна реструктуризація, санація).

Третє: Проблема уведення й застосування процедур банкрутства не за їх цільовим призначенням

Так, процедура розпорядження майном – це конкурсна процедура, яка відкривається судом. Ця процедура вводиться з дня відкриття справи про банкрутство та знаменує відкриття особливого правового режиму – конкурсу. Учасниками конкурсу стають боржник (з його органами управління, учасниками тощо), усі кредитори, інвестори (санатори, залучені кредитори, треті особи). Виконання завдань конкурсу здійснюється за правилами у правових режимах процедур, що називається конкурсним процесом.

Об'єктами конкурсу в теорії та практиці є матеріальні та нематеріальні активи, які формують конкурсну масу. До конкурсної маси відносять: *майно та майнові права:* володіння, користування, розпорядження (це основа майнової господарської діяльності, що забезпечує процес виробництва, виконання робіт, надання послуг); *корпоративні права:* право управління юридичною особою-боржником, зокрема право організовувати й контро-

pravoua.com.ua

лювати свої майнові та трудові ресурси в процесі виробництва; *управлінський потенціал підприємства:* ефективні керівники бізнесу та менеджери, – здатність і волевиявлення органів управління боржника конкурувати з конкурсними кредиторами й не допустити відкриття справи про банкрутство (спромогтися погасити вимоги до дня підготовчого засідання чи після), або надалі зберегти за собою право управління за допомогою юридичних засобів (інструментів), що передбачені КУзПБ, можливості організації процесу господарювання та відробітку боргів у процедурах розпорядження майном, санації, реструктуризації.

Практика показує неправильне застосування зазначених основ конкурсного права при відкритті справи та уведенні відповідних процедур провадження у справі про банкрутство, відірваність моделей конкурсного провадження від теоретичних основ і призначення інститутів права. Так, режим процедури розпорядження майном є основною конкурсною процедурою. Процедура відкривається в практиці судів України у такому порядку та в такій черговості: розпорядження майном боржника; санація боржника; ліквідація банкрута. Насправді такому алгоритму дій суди у своїй юриспруденції слідують не тому, що такого правового режиму вимагає майновий стан боржника, а лише тому, що законодавець розташував судові процедури банкрутства (ст. 6) саме в такій послідовності.

Ця послідовність застосовується до будь-якої юридичної особи незалежно від наявності або стану її майна, за тривалої відсутності управління (фактично припинена діяльність, мертве підприємство) та перспектив відновлення життєздатності (керівники та учасники відсутні за місцезнаходженням, не проявляють / втратили інтерес до юридичної особи). Тобто за відсутності об'єктів конкурсного права уводиться конкурсний процес.

У таких ситуаціях немає й суб'єктів конкурсу. Суб'єктами конкурсного процесу мають бути керівник, власник, учасники товариства-боржника, які мають проявляти інтерес до юридичної долі майнових активів та самої юридичної особи. Якщо керівники та учасники боржника відсутні, то управлінська діяльність не є об'єктом конкурсу, а таким залишається лише майно, якщо воно є в наявності. За таких обставин є необхідність лише розподілити вартість залишків майна між кредиторами та покрити витрати процедури. Таким завданням слугує процедура ліквідації банкрута, а не процедура розпорядження майном. Отже, у деяких випадках навіть за наявного правового регулювання, процедура розпорядження майном є зайвою, не потрібною взагалі. Але суди вводять її, як обов'язкову в черговості провадження відповідно до ст. 6 КУзПБ.

Як цю проблему вирішити: насамперед слід змінити судову практику. Не вносячи навіть змін до закону (КУзПБ). Як стверджують правознавці / науковці / філософи, "найлегший спосіб покращення судової практики – це

перетлумачити законодавство". Саме Суд може до застарілих або нечітких норм законодавства України застосувати сучасні правові й економічні реалії, зокрема європейське право та дух (Директиви), і надати їм нове тлумачення, не чекаючи на зміни в самому тексті закону.

Для цього, до прикладу, слід застосовувати процедури не в послідовності, що визначена законом, а за функціональним призначенням конкретної процедури, ґрунтуючись на завданнях процедури і майновому та управлінському стані боржника, який підтверджується в процесі підготовки справи до розгляду у підготовчому засіданні. Для реалізації такого алгоритму слід запровадити, так само як і в Господарському процесуальному кодексі України, процедуру підготовчого провадження. У ній має бути не лише підготовче засідання, в якому заслуховується заява кредитора (позивача) та відзив боржника (відповідача). Це має бути цілісне підготовче провадження, в якому до дня підготовчого засідання має бути визначена процедура, якій підлягає боржник: взяти під контроль суду розпорядження майном, за наявності від органів боржника чи заінтересованих осіб ініціативи до збереження боржника – залишити боржника під його управлінням, або ліквідувати майно і припинити нежиттєздатну юридичну особу.

Визначення категорій процедур банкрутства та їх класифікація:

1) розпорядження майном – уводиться лише стосовно майна, яке наявне, управляється керівними органами, здатне господарювати (виробляти товари, виконувати роботи, надавати послуги) та має перспективи відробітку боргу / санації.

2) ліквідація банкрута – уводиться у разі втрати особою ознак господарювання, відсутності управлінської діяльності. У такому разі процедура розпорядження майном не уводиться, а такий боржник за результатами підготовчого провадження має бути визнаний банкрутом та стосовно його майна має бути відкрита ліквідаційна процедура.

Наприклад, за законом ФРН (Insolvenzordnung)

боржник, який відповідає принаймні двом із трьох умов ч. 1 ст. 22а (1. не менше 6 000 000 євро загальної суми балансу після вирахування дефіциту, відображеного на стороні активів у розумінні розділу 268 (3) Комерційного кодексу. 2. Оборот не менше 12 000 000 євро за дванадцять місяців, що передують даті балансу. 3. Не менше 50 співробітників у середньому на рік), має право на попереднє обговорення в суді питання неплатоспроможності; збереження за собою самоуправління (розпорядження майном та санація самим боржником (спрощена).

З дня надходження заяви до суду судом вживаються заходи забезпечення вимог кредиторів, зокрема призначається тимчасовий арбітражний керуючий та накладаються на боржника загальні заборони на розпорядження – повноваження щодо адміністрування та розпорядження активами боржника переходять до тимчасового арбітражного керуючого, який зобов'язаний: 1. Забезпечити можливості збереження активів боржника. 2. Продовжувати підприємницьку діяльність боржника до винесення рішення про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, якщо суд у справі про неплатоспроможність не погодиться на закриття з метою уникнення

pravoua.com.ua

суттєвого зменшення активів. 3. З'ясувати, чи покриваються активами боржника витрати на провадження у справі. Також суд може доручити арбітражному керуючому як експерту з'ясувати, чи є підстави для відкриття провадження у справі та які існують перспективи для продовження у справі боржника[16].

Можливість спростити ліквідаційну процедуру та витрати на неї передбачена, зокрема, у нових редакціях ч. 2. і ч. 3 ст. 65 КУзПБ. На цих нормах належить перетлумачити практику закриття справи про банкрутство. Тепер це можливо не лише після ліквідації банкрута. Так, ч. 2 ст. 65 встановлено: *'Якщо за результатами ліквідаційної процедури після задоволення вимог кредиторів не залишилося майна або майно не виявлено чи відсутнє, господарський суд постановляє ухвалу про припинення юридичної особи – банкрута. Копія цієї ухвали надсилається державному реєстратору для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи – банкрута, а також власнику майна.'*

Юридичний аналіз конструкції цієї норми показує, що це новела для КУзПБ – господарський суд у наведеній диспозиції постановляє ухвалу не про ліквідацію юридичної особи у зв'язку з ліквідацією, а про припинення юридичної особи у зв'язку з банкрутством. Це абсолютно новий вид судового рішення, яке може бути постановлене як за заявою кредиторів або комітету кредиторів, так і за власною ініціативою. Юридична особа – банкрут має бути припинена. Тут слід звернути увагу на те, що ч. 2 ст. 65 не передбачає як наслідок закриття справи. Відповідь на це питання міститься у ст. 90 КУзПБ, яка була оновлена також у 2024 р., п. 2 ч. 1 приписує, що '2) припинення у встановленому законодавством порядку юридичної особи, яка є боржником, про що є відповідний запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань' є підставою для закриття справи про банкрутство. Алгоритм, що прямо вбачається: спочатку реєстрація судового рішення про припинення боржника у зв'язку з банкрутством, а потім – постановлення судом ухвали про закриття справи про банкрутство. Як бачимо, за цією новою нормою у ліквідатора немає обов'язку ліквідовувати юридичну особу – банкрута.

Далі, ч. 3 ст. 65 КУзПБ:

3. Якщо ліквідатор не виявив майнових активів, що підлягають включенню до складу ліквідаційної маси, він зобов'язаний окремо зазначити такі майнові активи у ліквідаційному балансі та подати до господарського суду ліквідаційний баланс, який засвідчує відсутність у банкрута майна.
Виявлення після закриття провадження у справі про банкрутство майна банкрута, достатнього для покриття витрат, пов'язаних з провадженням у справі, є підставою для поновлення господарським судом провадження у справі за клопотанням учасника справи.

[16] Insolvenzordnung (InsO) <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/BJNR286600994.html> (accessed 27.03.2026).

У разі якщо провадження у справі про банкрутство не було поновлено, таке майно банкрута за рішенням господарського суду переходить у власність відповідної територіальної громади або в державну власність, за умови, що боржник є державним підприємством або господарським товариством, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі.

Зазначені норми, як з них прямо випливає, скасовують вимогу ч. 1 ст. 65 КУзПБ, яка приписує, що 'обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти дій, спрямованих на виявлення та повернення активів боржника', яка в судовій практиці розуміється як ініціювання позовів та необхідність довгого очікування закінчення судових проваджень у межах справи про банкрутство стосовно повернення активів (майна, грошей, визнання недійсними правочинів тощо) незалежно від наявності / відсутності перспектив. А це привід перетлумачити практику.

Четверте: Спростити ускладнені процедури неплатоспроможності та зменшити витрати на процедури (реструктуризацію)

Авансовані кошти основної винагороди арбітражного керуючого до подання заяви про відкриття справи мають повертатися кредитору за рахунок, наприклад, керівника боржника. Правовою підставою для цього має бути нова норма в Кодексі – ст. 9^1 КУзПБ, якою передбачено, що у разі, якщо заяву подано кредитором, діє презумпція вини органу управління боржника у приховуванні банкрутства. Ця норма кореспондується з приписами ч. 6 ст. 34 КУзПБ, яка встановлює обов'язок боржника у разі виникнення неплатоспроможності у місячний строк подати заяву до суду про відкриття справи про банкрутство. Виконання керівником боржника такого обов'язку пов'язане з іншою презумпцією – обізнаності та передбачуваності стану неплатоспроможності для керівника боржника за зобов'язаннями, строк виконання яких настав. Подача керівником боржника заяви до суду потребує сплати судового збору та авансування витрат процедур банкрутства. Якщо заяву про банкрутство подає кредитор, то усі витрати, такі як судовий збір та авансування винагороди арбітражного керуючого, лягають на кредитора.

Як вирішити проблему. Належить доповнити норму ч. 6 ст. 34 КУзПБ приписами про покладання на керівника витрат кредитора, що авансуються для відкриття справи про банкрутство.

За положеннями Insolvenzordnung, за мізерності конкурсної маси суд відхиляє заяву про відкриття справи, а, встановивши недостатність конкурсної маси після відкриття справи, – провадження закривається. Це правило не застосовується, якщо боржник або кредитор авансує мінімально, I – процесуальні витрати, необхідні для здійснення провадження у справі, та II – інших зобов'язань маси (винагорода і витрати АК тощо). Авансування може здійснюватися – лише добровільно. Авансовані грошові суми

pravoua.com.ua

повертаються першочергово з ліквідаційної маси. Примусових стягнень з кредиторів – немає.

П'яте: Директива 2019/1023 пропонує запровадити більш ефективні процедури, що є доступними в деяких державах-членах

Ми бачимо, що для реалізації цієї настанови ЄС нам необхідно змінити завдання процедур. Як ми зазначали вище, процедура розпорядження майном – це процедура для суб'єктів, здатних відновити свою платоспроможність. Банкрутство означає, що заборгованість є неоплатною, а майна та майнової діяльності недостатньо для задоволення вимог кредиторів і є потреба у здійсненні оцінки та продажу наявного майна боржника. Завданням процедури ліквідації банкрута має бути ліквідація (продаж) наявного майна боржника, а не ліквідація юридичної особи – банкрута.

Національне законодавство, а саме абз. 2 ч. 1 ст. 58 КУзПБ встановлює вимогу, що 'суд визначає строк, протягом якого ліквідатор зобов'язаний здійснити ліквідацію боржника'. Імперативно на ліквідатора покладено обов'язок ліквідувати не майно боржника, а здійснити ліквідацію банкрута. Цей обов'язок ліквідатора лягає на плечі кредиторів, які на практиці вимушені повністю фінансувати витрати ліквідаційної процедури за відсутності майна в ліквідаційній масі. Виходить, що обов'язок ліквідувати банкрута є обов'язком кредиторів. Ця правова конструкція й судова практика не відповідають правилам банкрутства в країнах ЄС. Практика Верховного Суду цей обов'язок "узаконила", вказавши, що кредитори є замовниками ліквідації банкрута, як результату процедури (ліквідбаланс), а тому мають платити. Однією із вимог закону є припис ліквідатору "Забезпечити повноту дій…" при ліквідації банкрута. Ця вимога на практиці стала правовою пасткою. "Повнота дій" є некоректним терміном і невизначеним у правовій площині поняттям, що залежить від уявлення учасників провадження про завершеність процедури, зокрема й думки судді. Ця невизначеність стоїть на заваді завершенню процедури та закриттю справи про банкрутство. Довгі процедури перетворюються на ціну, яку кредитори вимушені платити за ліквідацію банкрута. Це порушує принцип верховенства права.

Кодекс ФРН про неплатоспроможність від 05.10.1994 (Insolvenzordnung – редакція на 15.07.2024) визначає інші, порівняно з КУзПБ, цілі провадження у справі про банкрутство. Так, § 1 Insolvenzordnung приписує, що 'провадження у справі про неплатоспроможність слугує для задоволення кредиторів боржника спільно шляхом реалізації активів боржника та розподілу виручки або шляхом внесення пропозицій до плану неплатоспроможності, зокрема для збереження компанії. Чесному боржнику надається можливість звільнитися від решти своїх зобов'язань'. Німецький законодавець не вимагає ліквідації боржника / банкрута. Провадження відкривається для

розподілу майна боржника. При цьому витрати на такий розподіл здійснюються лише за рахунок залишків майна банкрута. Якщо майна немає – процедури не здійснюються. Законодавець ФРН не примушує кредиторів нести витрати для ліквідації банкрута, не примушує кредиторів платити свої кошти за ліквідацію юридичної особи, що належить іншим власникам. Розумної причини та пояснення для збереження правової конструкції українського законодавства, в якій кредитори, не отримуючи відшкодування, за свої кошти ліквідовують чужу юридичну особу – банкрута, – немає. Існує таке пояснення вимоги ліквідації банкрута, що цим досягається упорядкування Єдиного державного реєстру юридичних осіб, з якого виключаються припинені юридичні особи, зокрема банкрути. Очевидно, що такої потреби кредитори не мають, щоб за неї платити. Від цієї конструкції належить відмовитися.

Пропозиція: внести зміни до редакції ч. 1 ст. 6 КУзПБ:

"1. Відповідно до цього Кодексу щодо боржника – юридичної особи застосовуються такі судові процедури, що відповідають встановленому при підготовці справи до розгляду майновому стану боржника та меті провадження у справі:
превентивна реструктуризація;
розпорядження майном боржника;
санація боржника;
ліквідація банкрута."

Шосте: Ввести до процедур КУзПБ "кваліфікаційне судове засідання"

У національній судовій практиці належить запровадити так зване у західних правових системах кваліфікаційне засідання. Відсутність у законодавстві України такого кваліфікаційного засідання є фактором, що ускладнює процедури, стримує процес і зберігає у справі правову невизначеність. Таке судове засідання є важливим інструментом, що застосовується в праві Німеччини, Іспанії, Португалії. Завдання такого судового засідання полягає в такому. Після того, як арбітражний керуючий здійснив аналіз фінансово-господарського стану боржника, суд і кредитори за участю представників боржника мають вирішити основне (головне) питання, що впливає на характер наступних процедур. Суд має розглянути звіт арбітражного керуючого та постановити судове рішення, яким визначити кваліфікацію цієї неплатоспроможності (банкрутства) як умисної чи випадкової. Суд має надати відповідь на запитання: чи є в діях керівників приховування або/та доведення боржника до банкрутства? чи не використана конструкція юридичної особи її керівниками та бенефіціарами як "корпоративна вуаль" для цілеспрямованого доведення до банкрутства на шкоду кредиторам?

Вирішення питання кваліфікації дій керівників боржника надає можливість учасникам справи вирішити питання, чи є правові підстави для притягнення до матеріальної відповідальності членів керівних органів

pravoua.com.ua

боржника, що прямо впливає на строки процедур. Так, якщо банкрутство визнається випадковим, то справа про банкрутство швидко має бути завершена, а борги – погашені.

Вирішити це питання також можна в рамках чинних норм КУзПБ: в комплексі з ч. 6 ст. 34 і ч. 2 ст. 61. Ліквідатор приймає у своє відання майно боржника; виконує функції з управління та розпорядження майном банкрута; проводить інвентаризацію та визначає початкову вартість майна банкрута; аналізує фінансовий стан банкрута, складає висновок про ознаки доведення до банкрутства, приховування банкрутства. За результатами такого аналізу з висновками арбітражного керуючого має бути призначене кваліфікаційне судове засідання.

Ми вбачаємо, що потреба у проведенні такого спеціального (кваліфікаційного) судового засідання прямо випливає з приписів другого речення абз. 2 ч. 6 ст. 34 КУзПБ. Цей абзац ст. 34 Кодексу викладено законодавцем так: 'Якщо органи управління боржника допустили порушення цих вимог, вони несуть солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів. Питання порушення органами управління боржника зазначених вимог підлягає розгляду господарським судом під час здійснення провадження у справі. У разі виявлення такого порушення про це зазначається в ухвалі господарського суду, що є підставою для подальшого звернення кредиторів своїх вимог до зазначених осіб'.

У судовій практиці ця норма виявилася складною для її юридичного аналізу, сприйняття та застосування. За своїм змістом вона застосовувалася судами при розгляді справ про солідарну відповідальність керівника, поділяючи процес на два етапи. Перший етап – розгляд господарським судом питання про наявність у діях керівника боржника складу правопорушення, про що виносилася ухвала суду. Такий етап практично мав ефект та наслідки "кваліфікаційного судового засідання". Другий етап – після постановлення судом ухвали та її оприлюднення кредитори отримували право заявити про звернення своїх вимог до винних осіб. Натепер судова практика воліє об'єднати ці два етапи в один, що розглядаються в одному судовому процесі, що не перешкоджає досягненню результату, але ускладнює процес.

Для покладання субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на винних у доведенні до банкрутства осіб за ч. 2 ст. 61 КУзПБ також потрібне кваліфікаційне судове засідання. У такому спеціальному судовому засіданні суд має розглянути заяву ліквідатора та заслухати заперечення осіб, яких ліквідатор і кредитори звинувачують у доведенні боржника до банкрутства, з метою підтвердження судовим рішенням характеру банкрутства – випадкове чи умисне. Після такого рішення, на наступних стадіях провадження (іншому етапі) має вирішуватися питання про звернення вимог кредиторів до винних осіб, субсидіарно. Судова практика та-

кож суміщає ці два питання для спільного розгляду та прийняття одного рішення.

Якщо господарський суд кваліфікує банкрутство як випадкове, то до наступних процедур може бути застосовано швидкий спосіб реалізації залишків активів і швидке задоволення вимог кредиторів. У цьому випадку судом буде констатована добросовісність банкрута та буде виключена необхідність подавати заяви про покладання солідарної чи субсидіарної відповідальності на керівників бізнесу.

Однак якщо суд кваліфікує банкрутство як умисне (цілеспрямоване, злісне), то це має бути підставою для ретельного розслідування й застосування юридичних засобів для захисту майнових інтересів держави та кредиторів. Кваліфікація банкрутства як умисного має значення й для застосування інституту авансованого фінансування витрат процедури. Наприклад, у Кодексі ФРН члени органів управління, які визнані винними у приховуванні банкрутства та незверненні у разі неплатоспроможності у 20-денний строк до господарського суду, зобов'язані внести авансові платежі на вимогу арбітражного керуючого або будь-якої особи, яка має обґрунтовану майнову вимогу до боржника, а також відшкодувати суми авансу, що сплачені іншими особами (кредиторами).

Сьоме: Упровадити зрозумілі умови і порядок застосування до осіб, винних у банкрутстві, засобів додаткового покарання, як позбавлення права директорів обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на певний строк

У праві держав ЄС це інститут дискваліфікації керівників бізнесу (де-юре та де-факто), який застосовується судом, у провадженні якого знаходиться справа про банкрутство. Директива 2019/1023 має таку назву: "Про превентивну реструктуризацію, погашення заборгованості та дискваліфікацію, а також про заходи щодо підвищення ефективності процедур щодо реструктуризації, неплатоспроможності та погашення боргу". Так, Директива ЄС зосереджує увагу держав-учасниць на питаннях притягнення директора до відповідальності за порушення обов'язку обачності, якщо неплатоспроможний підприємець діяв нечесно або недобросовісно щодо кредиторів. Наприклад, у Кодексі Португалії встановлено, що рішення про дискваліфікацію виноситься за результатами спеціального судового засідання з розгляду звіту ліквідатора та кваліфікації банкрутства / неплатоспроможності (ст. 188). У звіті арбітражного керуючого має бути обґрунтовано ознаки умисного банкрутства та названі особи, відповідальні за це. Ініціювати провадження має право арбітражний керуючий або заінтересована особа, зокрема кредитор, подавши письмову заяву про кваліфікацію.

У нормах КУзПБ слід запровадити, що в підготовчому провадженні належить визначити й кваліфікувати неплатоспроможність як випадкову чи

pravoua.com.ua

умисну, а керівників бізнесу та підприємців – чи є вони добросовісними. Для цього необхідно імплементувати в Кодекс кваліфікаційне судове засідання у підготовчому провадженні (процедурі) з висновками арбітражного керуючого.

Такий алгоритм випливає з приписів норми ст. 9[1] КУзПБ, згідно з якою встановлено склад цивільно-правового порушення (делікту) "Доведення до банкрутства". Таким деліктом визнається стійка неплатоспроможність боржника, викликана умисними діями (бездіяльністю) певних осіб, якщо це завдало матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів і у справі про банкрутство господарським судом боржника визнано банкрутом.

Як бачимо з юридичного і семантичного змісту ст. 9[1] КУзПБ, законодавець встановив, що обставини і факти діяльності (бездіяльності) певних осіб, що стали причиною неплатоспроможності, визначаються господарським судом при здійсненні провадження у справі про банкрутство. Саме господарський суд, встановивши факт – стан неплатоспроможності боржника, відкриває провадження у справі про банкрутство, уводить відповідну процедуру і послідовно в установленому законом (КУзПБ) порядку, за участю арбітражного керуючого (як розслідувача причин банкрутства), кредиторів (як потерпілих), представників (власників) боржника, дії (бездіяльність) яких може містити ознаки умисного доведення боржника до банкрутства (як звинувачених у делікті), здійснює провадження та у процесуальний спосіб встановлює усі факти, що мають значення для справи. Законодавець наділяє саме господарський суд компетенцією кваліфікувати дії або бездіяльність певних осіб, яких господарський суд обов'язково має ідентифікувати по імені та прізвищу, як умисні та такі, що призвели до банкрутства боржника. При цьому, зміст ст. 9[1] КУзПБ викладено в такий спосіб, який вказує, що для кваліфікації цивільно-правового делікту як доведення до банкрутства – не має значення розмір шкоди державі чи кредитору.

У контексті наведеного аналізу змісту ст. 9[1] КУзПБ маємо надати оцінку ще одному складу правопорушення з подібною назвою, що міститься у Кримінальному кодексі України[17] (далі – КК України) "Доведення до банкрутства". Так, ст. 219 КК України встановлено матеріальний критерій, який є кваліфікуючою ознакою кримінально караного діяння "Доведення до банкрутства". Так, це умисне діяння, що завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору. Шкода вважається великою: якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Вважаємо, норма ст. 219 КК України є незастосовною в судовій практиці, а кримінальний проступок залишається непокараним, тому що таке покарання може бути застосоване лише за результатами розгляду господарським

[17] Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 27.03.2026).

судом справи про банкрутство та встановлення факту банкрутства і вини певних осіб. Метою відкриття такої кримінальної справи (провадження) є покарання осіб, винних у банкрутстві, яких ідентифікував господарський суд у справі про банкрутство: штрафом з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Аби цей інститут покарання запрацював в українському праві, необхідно запозичити практику (імплементувати норми) законодавства та судової практики країн Євросоюзу, в яких таке покарання у вигляді позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на певний строк застосовується до винних осіб за рішенням господарського суду, який розглянув справу про банкрутство. У Директиві 2019/1023 цей інститут іменується інститутом дискваліфікації керівників. До запровадження цих норм закликає Європейський Союз.

Наприклад, наведемо витяг з норми Кримінального кодексу Португалії, в якому ст. 227 називається "Злісна неплатоспроможність". Підлягає покаранню за цією нормою будь-яка особа, яка фактично здійснювала ефективне управління або керівництво юридичною особою, і вчинила будь-яку з дій, передбачених у п. 1 цієї статті, боржник, треті особи, які здійснюють будь-яку з дій, описаних у ч. 1 цієї статті, з відома боржника або на його користь, з наміром завдати шкоди кредиторам, вчинили такі діяння, що встановлені господарським судом при розгляді справи про неплатоспроможність, а саме: а) знищує, пошкоджує, робить непотрібним або призводить до зникнення частини своїх активів; б) фіктивно зменшує свої активи шляхом приховування речей або тварин, посилання на уявні борги, визнання фіктивних кредитів, підбурювання третіх осіб до їх пред'явлення або імітації в будь-який інший спосіб майнового стану, який є меншим, ніж насправді, а саме за допомогою неточного обліку, фальшивих балансів, знищення або приховування бухгалтерських документів або неорганізації бухгалтерського обліку, незважаючи на те, що він є обов'язковим; в) штучне створення або збільшення збитків чи зменшення прибутку; або г) з метою відстрочення банкрутства купівля товарів у кредит, щоб потім продати їх або використати в якості оплати за ціною, значно нижчою за поточну.

Кримінальними правопорушеннями вважаються також "невиконання вимог", або незаконні дії у разі банкрутства, що передбачає діяння, вчинені після відкриття справи про банкрутство (ст. 227а), а також відповідальність за необережну неплатоспроможність (ст. 228). Кримінальні провадження відкриваються за повідомленням господарського суду, який виносить постанову про визнання боржника банкрутом. Так, відповідно до ст. 297 Кодексу з неплатоспроможності Португалії, 'як тільки судді стануть відомі факти, що вказують на вчинення будь-якого з злочинів, суддя зобов'язаний поінформувати про це прокуратуру для вжиття заходів кримінального переслідування'.

pravoua.com.ua

Як вирішити цю проблему в законодавстві України. Пропозиція: внести зміни до ст. 58 КУзПБ, виклавши ч. 1 у такій редакції:

"1. У випадках, передбачених цим Кодексом, господарський суд у судовому засіданні за участю сторін, з урахуванням кваліфікаційного судового рішення, ухвалює постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

Неявка в судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про час і місце такого засідання, не перешкоджає провадженню у справі.

Строк ліквідаційної процедури визначається судом за пропозицією зборів чи комітету кредиторів за умови забезпечення сторонами витрат ліквідаційної процедури та залежно від кількості і вартості поінвентаризованих і фактично наявних майнових активів боржника, що включаються до ліквідаційної маси.

Цей строк може бути подовжений судом у такому ж порядку і за таких же умов.

Про встановлені господарським судом цілеспрямовані дії, бездіяльність та факти, що вказують на вчинення кримінального правопорушення, господарський суд повідомляє окремою ухвалою прокурору, який повинен надати суду відповідь про вжиті ним заходи у визначений в окремій ухвалі строк."

Пропозиція: внести зміни до ст. 219 КК України, виклавши назву та зміст статті в такій редакції:

"Стаття 219. Злісна неплатоспроможність (банкрутство)

1. Встановлені судовими рішеннями, що набрали законної сили у справі про неплатоспроможність (банкрутство) цілеспрямовані дії та/або усвідомлювана бездіяльність, що вчинені з метою завдати шкоди кредиторам, вчинені громадянином – засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності, або третіми особами, що діяли з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб з відома боржника або на його користь, що призвело до стійкої фінансової неспроможності (банкрутства) суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору, –

карається штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян."

Восьме: Пропозиція щодо змін і доповнень КУзПБ

Додати до ст. 1 абзац, який узагальнено характеризує інститут права "арбітражне управління":

"Арбітражне управління – введений господарським судом відповідно до норм цього Кодексу правовий режим корпоративних прав і майнової діяльності (господарювання) боржника у справі про банкрутство (неплатоспроможність), що здійснюється під контролем призначеного господарським судом арбітражного керуючого та учасників справи про банкрутство (неплатоспроможність), з метою виконання завдань відповідної судової процедури, як-то: розпорядження майном боржника; санація боржника; ліквідація банкрута; реструктуризація боргів боржника; погашення боргів боржника; превентивна реструктуризація."

Дев'яте: Заперечення щодо визначення в КУзПБ суб'єктів мікро- та малого підприємництва

Поділ підприємств за їх величиною як суб'єктів бізнесу має визначатися профільними законами. Вважаємо, що в тексті КУзПБ немає сенсу розкривати такі поняття, тому що за неспроможності та банкрутства наведені показники не мають значення. Значення мають лише наявна конкурсна маса

й управління нею, які визначають, чи є боржник життєздатним (здатним до конкурсу), та ліквідаційна маса як майно для забезпечення витрат ліквідаційної процедури нежиттєздатного боржника. Тому в КУзПБ мають визначатися суб'єкти права банкрутства та суб'єкти неплатоспроможності.

Десяте: Проблеми наявності / відсутності активів для конкурсу

З теоретичної та практичної точок зору основою для участі кредиторів у превентивній реструктуризації або санації боржника є наявна конкурсна маса, що забезпечує економічний ефект такої процедури – відновлення платоспроможності боржника. Об'єктами конкурсу в конкурсному праві є такі матеріальні та нематеріальні активи, які формують (становлять) конкурсну масу: майно боржника; право управління майном боржника (володіння і розпорядження ним); управлінський потенціал підприємства (здатність органів управління боржника до та після відкриття справи про банкрутство (власники, учасники, акціонери, органи управління: збори, виконавчий орган), що ставить за мету конкурувати з конкурсними кредиторами й не допустити відкриття справи про банкрутство (погасити вимоги до дня підготовчого засідання чи після), або надалі зберегти за собою право управління юридичними засобами, що передбачені законом про банкрутство – можливості організації процесу господарювання та відробітку боргів (списання частково, прощення тощо).

Ключовим об'єктом є управлінський потенціал, відсутність чи слабкість (недостатність) якого призводить до того, що конкурсні кредитори можуть перебрати на себе такий об'єкт права як право управління боржником (зокрема через санацію) або, якщо майнового потенціалу недостатньо для відновлення платоспроможності, припинити права органів управління на майно, ліквідувавши (реалізувавши) його для забезпечення майнових вимог кредиторів.

Наявність конкурсної маси характеризує боржника як конкурсоздатного та є економічною передумовою і юридичною підставою для відновлення конкурентоспроможності та платоспроможності боржника.

Проблема, що має бути вирішена, доступно й правильно виражена в документі "Керівництво ЮНСІТРАЛ для законодавчих органів з питань законодавства про неспроможність". У його частині V "Законодавство про неспроможність для мікро- та малих підприємств" це проблеми недостатності фінансів (ресурсів) і досвіду вирішення ділових і процедурних питань неспроможності, а також проблема відмови кредиторів від участі в судових провадженнях. Тому пропонуються рішення, що уможливлюють оперативно ліквідувати нежиттєздатні мікро- та малі підприємства (бізнеси) й реорганізувати життєздатні мікро- та малі підприємства на ранніх стадіях їх фінансової кризи. "Оперативно" означає спрощення та прискорення процедур для них.

Вважаємо, що терміни "суб'єкти мікропідприємництва" та "суб'єкти малого підприємництва" насамперед мають значення для іншої сфери правового регулювання – регулювання сприятливих умов і порядку здійснення підприємницької діяльності (державної політики щодо підтримки малого і середнього підприємництва), а також для бухгалтерського обліку результатів підприємництва, податкової та статистичної звітності та для систем оподаткування. Тому саме в тих сферах законодавства такі визначення і критерії мають юридичне значення. Особливо стосовно чистого обороту та середньооблікової чисельності працівників за минулий фінансовий рік.

Вважаємо, що зазначені поняття слід розмістити й розкрити, наприклад, у профільному Законі України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні"[18]. Так само зазначено у Рекомендації Комісії 96/280/ЄС "Про визначення малих та середніх підприємств"[19] від 3 квітня 1996 р., що ця Рекомендація стосується виключно визначення малих і середніх підприємств, що використовується лише в політиці Спільноти, яка проводиться в межах Спільноти та Європейського економічного простору, тому для цілей неплатоспроможності вони не застосовуються.

Для конкурсного права (права банкрутства) мають значення лише такі економічні показники боржника, що характеризують його як об'єкт права банкрутства, який є здатним до відновлення або ж ні. Відповідно до Директиви ЄС 2019/1023 життєздатні підприємства та підприємці, які перебувають у скрутному фінансовому становищі, мають можливість продовжувати свою діяльність; чесні неплатоспроможні підприємці або підприємці з надмірною заборгованістю можуть отримати вигоду від повного погашення боргу через розумний період часу, тим самим отримавши другий шанс.

Як убачається зі змісту наведеного абзацу Директиви, ЄС виділяє для захисту дві категорії підприємств і підприємців: 1) ті, що перебувають у скрутному фінансовому становищі. Це неплатоспроможні особи, які хочуть і мають можливість продовжувати свою діяльність; 2) ті, що є банкрутами та мають неоплатну заборгованість. До таких (чесних) банкрутів з надмірною заборгованістю можуть бути встановлені норми про повне погашення боргу. Вигода чесного банкрута полягає в тому, що він може не боятися через розумний період часу знову опинитися у стані банкрутства, він завжди має надію отримати другий / новий шанс для своєї підприємницької ініціативи (справи) і розпочати бізнес спочатку.

Необхідність перевірки боржника на здатність до відновлення платоспроможності (конкурсоздатність) випливає з поняття банкрутства, визначеного у ст. 1 Кодексу, оскільки умовою для визнання боржника банкрутом

[18] Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення 27.03.2026).

[19] Рекомендація Комісії 96/280/ЄС "Про визначення малих та середніх підприємств" від 3 квітня 1996 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a07#Text> (дата звернення 27.03.2026).

є визнана господарським судом нездатність боржника, відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації. І навпаки, перевірка боржника на здатність до відновлення платоспроможності (конкурсоздатність) є умовою для застосування процедур відновлення його платоспроможності, що випливає з визначення поняття неплатоспроможності. Життєздатний боржник може розраховувати на використання рекомендацій Директиви ЄС 2019/1023.

Отже, якщо боржник не відповідає зазначеним критеріям, не є життєздатним (конкурсоздатним), то він не може розраховувати на застосування до нього процедур відновлення платоспроможності. Якщо боржник є недобросовісним, то він не може розраховувати на прощення (погашення) боргу, зокрема і за допомогою правового режиму спрощених процедур.

До прикладу також наведемо норму із законодавства Португалії. Реалізуючи відповідні Директиви ЄС стосовно превентивної реструктуризації законодавцем Португальської Республіки було доповнено "Кодекс з процедур банкрутства та відновлення платоспроможності підприємств"[20] низкою додаткових статей (за ст. 17а і далі), що визначають спрощену (спеціальну) санацію боржника. При цьому в Кодексі встановлюється, що до неї є застосовними усі правила й норми Кодексу за принципом mutatis mutandis, який є відомим в Україні й зрозумілим за правовими позиціями Верховного Суду. Так, метою спеціальної процедури санації є надання можливості підприємству, яке опинилося у важкому економічному становищі або є просто неминуче неплатоспроможним, але яке ще може бути оздоровлене, вступити в переговори з кредиторами для укладення з ними угоди, що сприятиме його оздоровленню. Такою процедурою може скористатися будь-яке підприємство, яке своєю заявою засвідчує, що воно відповідає умовам, необхідним для його оздоровлення, що підтверджується декларацією, підписаною сертифікованим бухгалтером або обов'язковим аудитором, якщо проведення аудиту передбачено законодавством, яка засвідчує, що воно не є на даний момент неплатоспроможним та відповідає іншим критеріям.

Подібні правила, як зазначає В. Філатов, визначаються законодавством США, де із заявою про застосовування спрощеної процедури санації може звернутися лише боржник, який відповідає визначеним законом критеріям, серед яких береться до уваги розмір боргу і спроможність боржника здійснювати діяльність надалі зі сплатою поточних платежів, а також платежів у рахунок задоволення вимог конкурсних кредиторів, який розраховується порівняно з умовами, які були б застосовані у разі введення процедури ліквідації боржника, що відповідає критерію "найкращі інтереси кредиторів", що застосовується в КУзПБ у превентивній реструктуризації. Також умовою для уведення спрощеної ліквідації боржника – юридичної особи є

[20] Código da Insolvência e da Recuperação de Empresas – CIRE <https://diariodarepublica.pt/dr/legislacao-consolidada/decreto-lei/2004-34529075> (accessed 27.03.2026).

pravoua.com.ua

попередньо прийняте органами боржника рішення про припинення юридичної особи шляхом ліквідації, внесеного до державного реєстру юридичних осіб[21].

Одинадцяте: Пропозиція ст. 5 КУзПБ, яка на сьогодні виключена з Кодексу, викласти в новій редакції (із новими назвою та змістом):

"Стаття 5. Правові режими провадження у справах про банкрутство (неплатоспроможність).

1. Здійснюючи правосуддя, господарський суд захищає права та інтереси фізичних і юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений цим Кодексом з метою швидкого та ефективного врегулювання судових процедур, пов'язаних з банкрутством та неплатоспроможністю.

2. До неплатоспроможних боржників застосовуються такі правові режими провадження, що передбачають здійснення заходів з відновлення платоспроможності боржника, спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського стану боржника (збереження життєдіяльності), відновлення його платоспроможності та задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів.

Правові режими провадження поділяються на загальні, спеціальні та спрощені.

3. Загальний порядок провадження застосовується з метою відновлення платоспроможності боржника – юридичної особи, який не має надмірної заборгованості, пропонує план відновлення платоспроможності, що передбачає уведення процедури розпорядження майном з подальшим переходом до наступної судової процедури – санації боржника, у тому числі санації під управлінням керівника боржника.

4. У випадках, передбачених цим Кодексом, господарський суд застосовує до боржника процедуру превентивної реструктуризації як спрощену процедуру санації.

5. Загальні судові процедури розпорядження майном боржника та санація боржника застосовуються, як правило, до суб'єктів господарювання – платників податків, що належать до великих і середніх підприємств реального сектору економіки будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, до складу єдиного майнового комплексу яких входять такі види майна: земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировина, продукція, інші майнові активи та майнові права.

6. Залежно від категорії боржника, виду його діяльності та наявності в нього майна господарський суд за заявою боржника або кредитора (кредиторів) застосовує загальний порядок провадження у справі про банкрутство до інших категорій боржників: мікро- та малих підприємств.

7. Для окремих категорій боржників цим Кодексом встановлюються спеціальні правові режими, що включають особливості провадження, які є не сумісними із загальними правовими режимами для учасників справи щодо організації управління боржником, розпорядження майном боржника та його припинення (ліквідації) в процедурах провадження у справі про банкрутство.

8. До юридичної особи, яка не має активів, або вартості активів якої недостатньо для задоволення вимог кредиторів, правовий режим процедури розпорядження майном не застосовується."

Дванадцяте: Пропозиція змінити назву Книги другої

Пропозиція змінити назву Книги другої з "Арбітражний керуючий", що відображає назву професії, на "Арбітражне управління", що відображатиме

[21] В Філатов, 'Особливості спрощеного порядку провадження у справах про банкрутство боржників мікро- та малих підприємств' [2025] 75 Актуальні проблеми політики 341–349 https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.47.

назву інституту права банкрутства. Цей інститут права є загальним та обслуговує увесь масив норм КУзПБ, а також у взаємовідносинах суб'єкта банкрутства з усіма суб'єктами суспільних відносин. Назва професії арбітражного керуючого є складовою цього великого правового інституту.

Тринадцяте: Пропозиція внести зміни до ст. 34 КУзПБ

Стаття 34. Змінити зміст частин 5 і 6:

"5. Неплатоспроможний боржник у разі нездатності відновити платоспроможність і задовольнити вимоги кредиторів (неоплатність боргу), у тому числі боржник – юридична особа, стосовно якої прийнято рішення про припинення (ліквідацію) за рішенням засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу щодо ліквідації юридичної особи, подає до господарського суду заяву про застосування спрощеної ліквідаційної процедури за наявності майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури, а в разі відсутності такого майна – до моменту подання заяви до господарського суду про відкриття справи про банкрутство підтвердження попередньої сплати на депозитний рахунок господарського суду авансових коштів, достатніх для покриття витрат, пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури.

Види судових витрат визначаються відповідно до норм Господарського процесуального кодексу України та цього Кодексу.

6. Боржник зобов'язаний у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі виникнення неплатоспроможності, зокрема, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами або якщо розмір грошових зобов'язань боржника, строк виконання яких настав, перевищує вартість активів боржника, та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

З моменту, коли органам управління боржника, які здійснюють контроль над комерційними операціями, стало відомо або мало стати відомо про загрозу або неминучість неплатоспроможності, вони повинні належним чином враховувати інтереси кредиторів та інших зацікавлених сторін і вживати розумних заходів на ранньому етапі виникнення фінансових труднощів, щоб уникнути неплатоспроможності, а у разі її неминучості – з тим, щоб звести до мінімуму втрати кредиторів, зокрема, такі заходи:

а) оцінка поточного фінансового стану підприємства бухгалтером боржника за результатами складання податкової звітності;

б) звернення за професійними консультаціями у належних випадках до аудитора або бухгалтера, які надають послуги боржнику;

в) відмова від укладання підприємством таких видів угод, які можуть підлягати розірванню, якщо ці угоди не виправдані належним чином з комерційної точки зору, або є фраудаторними, або є забороненими відповідно до ст. 42 цього Кодексу;

г) захист активів з метою максимізації вартості основних засобів та запобігання їх втраті;

д) забезпечення обліку інтересів кредиторів та інших заінтересованих сторін у рамках управлінської діяльності;

е) ініціювання проведення неофіційних переговорів щодо реструктуризації заборгованості із кредиторами;

є) ініціювання офіційної процедури превентивної реструктуризації;

ж) подання заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність (банкрутство).

pravoua.com.ua

До боржника, що звернувся до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, за його обґрунтованою заявою про наявність вірогідних підстав відновити платоспроможність, може бути застосована процедура санації її керівником, яка запроваджується одночасно з відкриттям провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність).
Якщо органи управління боржника допустили порушення вимог, зазначених у абзаці першому цієї статті, вони несуть солідарну з боржником відповідальність за незадоволення вимог кредиторів.
Питання наявності порушення органами управління боржника зазначених вимог підлягає розгляду господарським судом під час підсумкового провадження у кваліфікаційному судовому засіданні, в порядку, встановленому статтею 49 цього Кодексу."

Чотирнадцяте: Пропозиція доповнити ст. 44 ч.12 такого змісту:
"12. Розпорядник майна після завершення інвентаризації майна боржника та визначення його вартості доводить до відома кредиторів свої висновки щодо проведеного аналізу фінансово-господарського стану боржника, визначення наступної процедури (санації чи ліквідації).
У разі виявлення ознак стійкої неплатоспроможності боржника, що викликана цілеспрямованими діями членів органів управління боржника, засновників (учасників, акціонерів) та/або інших осіб, розпорядник майна подає кредиторам та до господарського суду обґрунтований і документально підтверджений кваліфікаційний звіт про відповідні факти, та про осіб, які відповідальні за певні дії, що кваліфікуються як винні у приховуванні банкрутства та/або доведенні до банкрутства."

П'ятнадцяте: Пропозиція змінити зміст ст. 49 КУзПБ:
"Стаття 49. Підсумкове провадження у процедурі розпорядження майном
1. У підсумковому провадженні у процедурі розпорядження майном боржника за заявою розпорядника майна або кредитора господарський суд призначає кваліфікаційне судове засідання для вирішення питання про наявність / відсутність порушення органами управління боржника вимог частини шостої статті 34 цього Кодексу щодо приховування стійкої фінансової неспроможності, а також для визначення кваліфікації неплатоспроможності (банкрутства) боржника як винної або випадкової, що здійснюється судом на підставі висновку розпорядника майна про наявність або відсутність ознак приховування банкрутства та/або доведення до банкрутства, зроблених розпорядником майна за результатами проведеного аналізу фінансово-господарського становища боржника. Висновок має містити перелік осіб, яких стосується кваліфікація неплатоспроможності як винної та їх персональну ідентифікацію.
Ухвала про призначення кваліфікаційного судового засідання не підлягає оскарженню.
Кваліфікаційне судове засідання проводиться за участю осіб, щодо дій яких заявлено про кваліфікацію.
За результатами кваліфікаційного судового засідання постановляється ухвала про кваліфікацію, у якій неплатоспроможність кваліфікується як винна або випадкова.
В ухвалі, що кваліфікує неплатоспроможність як винну, суд ідентифікує членів органів управління боржника та інших осіб, яких стосується кваліфікація, встановивши, за необхідності, відповідний ступінь вини кожного з них.
2. Неплатоспроможність є винною, якщо майновий стан неплатоспроможності був створений або погіршений внаслідок цілеспрямованих умисних дій або суттєвої вини боржника або його керівників, що здійснювали керівництво юридично або

фактично, протягом трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність).

3. Неплатоспроможність (банкрутство) боржника юридичної особи вважається винною, якщо його керівники, юридичні або фактичні:

а) знищили, пошкодили, привели в непридатність, приховали або сприяли відчуженню, повністю або в значній частині, активів боржника;

б) штучно створили або обтяжили зобов'язання чи збитки, або зменшили прибуток, зокрема шляхом укладення від імені боржника збиткових угод на власну користь або на користь пов'язаних з ним осіб;

в) придбання товарів у кредит, їх перепродаж або передача в рахунок оплати за ціною, значно нижчою за поточну, до виконання зобов'язання;

г) розпорядилися активами боржника з метою отримання особистої вигоди або на користь третіх осіб;

д) здійснювали діяльність з метою отримання особистої вигоди або на користь третіх осіб і на шкоду підприємства-боржника, прикриваючись юридичною особою підприємства-боржника;

е) використовували кредит або активи боржника всупереч інтересам боржника, для особистої вигоди або на користь третіх осіб, зокрема, на користь іншої юридичної особи, в якій вони мають прямий або опосередкований інтерес;

є) здійснювали в особистих інтересах або в інтересах третіх осіб збиткову діяльність, навіть якщо вони знали або повинні були знати, що це з великою вірогідністю призведе до неплатоспроможності;

ж) не виконували обов'язок щодо ведення передбаченого законом бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, фальсифікували такий облік та звітність, що суттєво погіршило розуміння активів та заплутало звітність про фінансовий стан боржника;

з) не повідомили кредиторів, знаючи наперед, що боржник не зможе виконати свого обов'язку, або надали кредиторові для укладання правочину неправдиву інформацію про фінансовий стан підприємства-боржника та його спроможності виконати зобов'язання;

і) неодноразово до дати підсумкового засідання господарського суду в процедурі розпорядження майном боржника не виконували свої обов'язки, що передбачені частиною сьомою статті 44 та інших вимог цього Кодексу, щодо співпраці, не забезпечили арбітражному керуючому можливості безпосереднього доступу до інформації, бухгалтерської та господарської документації та майна.

Суттєві порушення презюмуються тоді, коли керівники, юридичні або фактичні, підприємства-боржника не виконали свої обов'язки:

а) обов'язок подати до господарського суду заяву про визнання боржника неплатоспроможним (банкрутом);

б) обов'язок скласти річну звітність підприємства у встановлені законом строки та надати її для належної перевірки в установленому законом порядку.

4. Конкурсні кредитори, вимоги яких визнані судом та включені до реєстру вимог кредиторів, мають право протягом п'ятнадцяти днів з дати надходження до справи матеріалів кваліфікаційного звіту розпорядника майна, подати до господарського суду свої заяви з наявними у них доказами та обґрунтуваннями про відповідні факти для кваліфікації неплатоспроможності (банкрутства) боржника як винної чи випадкової.

Якщо розпорядник майна пропонує кваліфікувати провадження у справі про неплатоспроможність (банкрутство) як винне, у звіті зазначаються особи, яких стосується така кваліфікація, та особи, яких слід вважати співучасниками, з обґрунтуванням причини, а також, за необхідності, визначення збитків, які були завдані такими особами, та інші вимоги, які вважаються доцільними відповідно до законодавства.

pravoua.com.ua

Заява про кваліфікацію неплатоспроможності (банкрутства) як винного чи випадкового є заявою по суті справи та подається для розгляду у справі про банкрутство за правилами позовної заяви відповідно до розділу ІІІ Господарського процесуального кодексу України.

Заява про кваліфікацію розглядаються в межах справи про банкрутство (неплатоспроможність) за правилами розгляду спорів, стороною в яких є боржник у спрощеному позовному провадженні відповідно до статті 7 цього Кодексу.

Якщо після подання звіту про кваліфікацію розпоряднику майна або кредиторам стає відомо про будь-який факт, що має відношення до кваліфікації, вони можуть подати доповнення до своїх заяв до завершення розгляду по суті заяви про кваліфікацію.

За результатами розгляду заяви по суті господарський суд постановляє кваліфікаційне судове рішення (ухвалу), в якому кваліфікує неплатоспроможність як винну або випадкову.

З метою кваліфікації неплатоспроможності суд може ґрунтувати своє судове рішення на фактах, які не були заявлені сторонами у заявах про кваліфікацію, але відомості про які містяться в матеріалах усіх проваджень (справ), що розглядаються судом у межах справи про банкрутство за правилами статті 7 цього Кодексу, зокрема судових рішень, що набрали законної сили, які суд може вільно досліджувати за власною ініціативою. Також суд може обґрунтовувати своє рішення на фактах, які є загальновідомими і про які йому стало відомо в результаті виконання своїх обов'язків під час розгляду справи про неплатоспроможність (банкрутство), а також на фактах, які за заявою учасників справи не були враховані раніше під час розгляду справи.

В ухвалі, що кваліфікує неплатоспроможність як винну, суд:

ідентифікує осіб, а саме керівника боржника де-юре або де-факто, засновників (учасників, акціонерів) та інших осіб, яких стосується кваліфікація, встановивши, за необхідності, відповідний ступінь їхньої вини та розмір стягнення з урахуванням вартості особистих активів (майнового стану) осіб, яких стосується кваліфікація;

постановляє про дискваліфікацію осіб, яких це стосується, та про позбавлення таких осіб права займатися підприємницькою діяльністю та/або обіймати будь-які посади в органах управління комерційних господарських товариств на строк до трьох років;

стягує з осіб, яких це стосується, на відшкодувати кредиторам боржника, визнаного неплатоспроможним, максимальну суму незадоволених вимог, яка визначається з різниці між сумою вартості активів боржника, які належить включити до ліквідаційної маси та продати у ліквідаційній процедурі.

Перелік майна визначається відповідно до результатів проведеної розпорядником майна за участю керівника боржника та уповноважених ним осіб інвентаризації наявних (виявлених) матеріальних цінностей.

Початкова вартість майна визначається розпорядником майна за участю представників боржника або уповноваженої особи засновників (учасників, акціонерів), у разі необхідності із залученням суб'єктів оціночної діяльності.

Позбавлення права займатися підприємницькою діяльністю та обіймати будь-які посади в органах управління комерційних господарських товариств підлягає державній реєстрації за заявою арбітражного керуючого відповідно до закону.

5. Виплата конкурсних вимог, ліквідація конкурсної (ліквідаційної) маси та її розподіл між кредиторами і боржником, а також відповідальність боржника після закінчення провадження у справі про неплатоспроможність можуть бути врегульовані в підписаному сторонами плані врегулювання неплатоспроможності шляхом відступу від правил цього Кодексу. План врегулювання може впливати на правову сферу заінтересованих осіб або втручатися в права третіх осіб лише тією мірою, якою це прямо випливає з положень цього Кодексу або за згодою заінтересованих осіб.

6. У разі, якщо арбітражний керуючий пропонує кваліфікувати неплатоспроможність як випадкову, за відсутності письмових заперечень комітету кредиторів чи окремих кредиторів та заінтересованих осіб щодо обставин неплатоспроможності,

які визнаються учасниками справи, якщо суд не має обґрунтованих підстав вважати їх недостовірними або визнаними у зв'язку з примусом, суд може постановити відповідну ухвалу за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи за наявними у справі матеріалами, якою кваліфікує неплатоспроможність як випадкову.

7. У разі, якщо за результатами кваліфікаційного провадження члени органів управління боржника та інші особи, яких стосується кваліфікація, довели відсутність своєї вини у неплатоспроможності, господарський суд виносить ухвалу, якою кваліфікує неплатоспроможність як випадкову.

8. У підсумковому засіданні суду у процедурі розпорядження майном боржника, з урахуванням ухвали про кваліфікацію, судом здійснюється перехід до наступної судової процедури (процедури санації, ліквідації) або закривається провадження у справі.

9. До закінчення процедури розпорядження майном боржника збори кредиторів приймають одне з таких рішень:

1) схвалити план санації та подати до господарського суду клопотання про введення процедури санації і затвердження плану санації;

2) подати до господарського суду клопотання про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури;

3) подати до господарського суду клопотання про укладення мирової угоди між боржником та кредиторами відповідно до норм Господарського процесуального кодексу України;

4) подати до господарського суду клопотання про укладення мирової угоди між боржником, особами, дії яких кваліфіковано як винні у неплатоспроможності, третіми особами та кредиторами відповідно до норм Господарського процесуального кодексу України.

У разі наявності обставин, що не дають зборам кредиторів можливості у встановлені строки прийняти одне з таких рішень, збори кредиторів можуть прийняти рішення про звернення до господарського суду з клопотанням про продовження строку процедури розпорядження майном у межах граничних строків, визначених цим Кодексом.

10. У підсумковому засіданні господарський суд ухвалює одне з таких судових рішень:

1) ухвалу про продовження строку процедури розпорядження майном у межах граничних строків, визначених цим Кодексом;

2) ухвалу про введення процедури санації та затвердження плану санації у разі схвалення плану санації боржника зборами кредиторів та погодження його забезпеченими кредиторами в порядку, встановленому цим Кодексом;

3) ухвалу про затвердження мирової угоди і закриття справи;

4) постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;

5) ухвалу про закриття провадження у справі про банкрутство.

11. У разі якщо зборами кредиторів та комітетом кредиторів у межах строку дії процедури розпорядження майном не прийнято жодного з передбачених цією статтею рішень, господарський суд за наявності ознак неоплатності боргу, якщо вартості наявного майна боржника достатньо для покриття витрат, пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури, приймає постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури і призначає ліквідатором арбітражного керуючого, який виконував обов'язки розпорядника майна боржника.

12. Збори кредиторів на будь-якій стадії процесу можуть прийняти рішення про звернення до господарського суду з клопотанням про введення наступної процедури у справі про банкрутство, а так само комітет кредиторів може прийняти рішення про внесення пропозицій господарському суду щодо продовження строку процедур розпорядження майном боржника, санації боржника чи ліквідації банкрута. Такі рішення задовольняються господарським судом лише у разі прийняття зборами чи

pravoua.com.ua

комітетом кредиторів рішення про забезпечення витрат у відповідній судовій процедурі після зарахування їх на депозитний рахунок господарського суду.
13. Окремий кредитор (кредитори) або заінтересована особа стосовно боржника може звернутися до господарського суду із заявою про продовження провадження у справі та про авансування фінансових витрат процедури, у разі, якщо збори кредиторів або комітет кредиторів не прийняли відповідного рішення про продовження строку процедур розпорядження майном боржника, санації боржника чи ліквідації банкрута та не вирішили питання про забезпечення витрат у відповідній судовій процедурі.
14. У разі встановлення арбітражним керуючим відсутності майна боржника, достатнього для покриття витрат провадження у справі про банкрутство, а також за відсутності заяв окремих кредиторів про продовження строку відповідної процедури провадження та про здійснення фінансування таких витрат, господарський суд призначає підсумкове засідання для заслуховування думки окремих кредиторів, комітету кредиторів або зборів кредиторів та, за відсутності рішень або заяв про фінансування витрат процедури, за умови, що неплатоспроможність кваліфікована судом як випадкова, закриває провадження у справі на будь-якій стадії провадження.
15. Про закриття провадження у справі про банкрутство постановляється ухвала із застосуванням наслідків, визначених частиною 4 статті 90 цього Кодексу."

Шістнадцяте: Доповнити ст. 60 ч. 5 такого змісту:
"5. У ліквідаційній процедурі господарський суд розглядає заяви ліквідатора та кредиторів з підстав, визначених частиною шостою статті 34 та частиною другою статті 61 цього Кодексу щодо покладання на органи управління боржника солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів при приховуванні банкрутства, а також субсидіарної відповідальності на членів органів управління боржника, засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, винних у доведенні до банкрутства."

Сімнадцяте: Пропозиція змінити зміст ч. 2 ст. 61 КУзПБ:
"2. Під час здійснення своїх повноважень ліквідатор, кредитор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть солідарну та/або субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з приховуванням банкрутства боржника або доведенням його до банкрутства та в інших випадках, передбачених законом.
2.1. Ліквідатор, кредитор має право заявити вимоги до третіх осіб, які вчинили, погодили правочини або вчинили майнові дії, визначені частинами першою і другою статті 42 цього Кодексу, про покладання субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у межах суми завданих боржнику такими майновими діями збитків.
2.2. У разі невиконання керівником (органом управління) боржника – юридичної особи передбаченого цим Кодексом обов'язку у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, винні дії яких кваліфіковано як приховування банкрутства, на таких осіб членів органів управління боржника, за відсутності в їх діях ознак доведення боржника до банкрутства, може бути покладена солідарна відповідальність за шкоду (збитки), завдану у зв'язку невиконанням обов'язку звернутися до господарського суду із заявою про банкрутство та у зв'язку з незадоволенням вимог кредиторів.
Розмір збитків для солідарної відповідальності, завданих невиконанням обов'язку керівника (органу управління) боржника звернутися до господарського суду із заявою про банкрутство, визначається з суми понесених ініціюючим справу кредитором надмірних, порівняно з судовим збором кредитора, витрат зі сплати судового збору та суми авансованих коштів для сплати винагороди арбітражному керуючому за виконання повноважень у справі про банкрутство (неплатоспроможність).

Розмір збитків для солідарної відповідальності членів органів управління боржника, винних у наданні переваг одним кредиторам перед іншими кредиторами, визначається з різниці між сумою заборгованості, сплаченої неплатоспроможним боржником окремому кредитору, та сумою, що належало би сплатити такому кредитору із вартості активів боржника, що включені ліквідатором до складу ліквідаційної маси, сформованої за результатами інвентаризації наявних (виявлених) майнових активів банкрута, у тому числі матеріальних цінностей, переданих ліквідаторові посадовими особами банкрута на виконання обов'язків, передбачених частиною 2 статті 59 цього Кодексу.

У разі надмірної заборгованості, коли активи перевищують зобов'язання, оцінка розміру збитків кредиторам здійснюється відповідно до норм Цивільного кодексу України із застосуванням нормативних актів і методичних рекомендацій Державного органу з питань банкрутства відповідно до цього Кодексу.

2.3. У разі цілеспрямованого доведення до банкрутства боржника з вини його керівника, засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, які відповідно до ухвали кваліфікаційного судового засідання визнані винними у доведенні боржника до банкрутства, на таких керівника, засновників (учасників, акціонерів) боржника – юридичної особи або інших осіб, у разі недостатності вартості наявного майна боржника, може бути покладена субсидіарна відповідальність за основними зобов'язаннями боржника у повному обсязі, за винятком вимог сплати неустойки (штрафу, пені) та інших фінансових санкцій.

Розмір зазначених вимог субсидіарної відповідальності осіб, винних у доведенні боржника до банкрутства, визначається з різниці між сумою вимог усіх кредиторів і початковою вартістю ліквідаційної маси, сформованої за результатами інвентаризації наявних (виявлених) майнових активів банкрута, у тому числі матеріальних цінностей, переданих ліквідаторові посадовими особами банкрута на виконання обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 59 цього Кодексу.

2.4. Стягнені суми в порядку солідарної або субсидіарної відповідальності включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані для задоволення витрат ліквідаційної процедури та вимог кредиторів у порядку черговості та пропорційності, встановлених статтею 64 цього Кодексу."

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Pryhuza P, *Problemy teorii i praktyky konkursnoho prava v Ukraini: nespromozhnist ta bankrutstvo* (Kharkiv yurydychnyi 2009) (in Ukrainian).
2. Pryhuza P, Pryhuza A, *Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy "Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom"* (TDS 2013) (in Ukrainian).
3. Pryhuza P, *Umysne bankrutstvo: teoriia i praktyka subsydiarnoi vidpovidalnosti: nauk.-prakt. posib.* (Borysfen-pro 2020) (in Ukrainian).

Journal articles

4. Filatov V, 'Osoblyvosti sproshchenoho poriadku provadzhennia u spravakh pro bankrutstvo borzhnykiv mikro- ta malykh pidpryiemstv' [2025] 75 Aktualni problemy polityky 341–349 https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.47 (in Ukrainian).
5. Pryhuza P, 'Hospodarsko-pravovyi aspekt pidstav vidpovidalnosti za bankrutstvo ta kvalifikatsii zlochyniv' [2007] 1; 8 Visnyk prokuratury 86–94; 99–108 (in Ukrainian).
6. Pryhuza P, 'Konkursne pravo v Ukraini: problemy teorii, praktyky ta zakonodavstva' [2012] 3 Visnyk hospodarskoho sudochynstva 140–148 (in Ukrainian).

7. Pryhuza P, 'Lohiko-semantychnyi analiz problem vidsutnoho borzhnyka u sudovii praktytsi Ukrainy' [2008] 2 Visnyk hospodarskoho sudochynstva 36–51 (in Ukrainian).
8. Pryhuza P, 'Ohliad deiakykh problem zastosuvannia prava bankrutstva v Ukraini – potriben zlam paradyhmy' [2011] 2 Visnyk hospodarskoho sudochynstva 131–138 (in Ukrainian).
9. Pryhuza P, 'Pravove rehuliuvannia protsedur bankrutstva vidsutnoho borzhnyka ta borzhnyka, shcho likviduietsia vlasnykom, za zakonodavstvom yevropeiskykh derzhav: porivnialno-pravovyi analiz' [2009] 1 Sanatsiia ta bankrutstvo 55 (in Ukrainian).
10. Pryhuza P, 'Vidsutnii borzhnyk. Problemy pokynutykh pidpryiemstv, "kynutykh" kredytoriv ta obikradenoi derzhavy' [2005] 5 Visnyk hospodarskoho sudochynstva 18–25 (in Ukrainian).

Newspaper articles
11. Pryhuza P, 'Problemy konkursnoho prava v Ukraini. Krok vpered, dva kroky nazad' (Iurydychnyi visnyk Ukrainy № 48–49 2011 r.) (in Ukrainian).
12. Pryhuza P, 'Problemy sudovoho imunitetu vid bankrutstva pidpryiemstv – ob'iektiv prava komunalnoi vlasnosti' (Iurydychnyi visnyk Ukrainy № 23 vid 07–13.06.2008 r.) (in Ukrainian).

Theses
13. Pryhuza P, 'Pravove rehuliuvannia protsedur bankrutstva yurydychnoi osoby – vidsutnoho borzhnyka' (dys kand yuryd nauk, 2011) (in Ukrainian).

Conference papers
14. Pryhuza P, 'Protsedury bankrutstva: viziia sudovoi vlady u svitli Dyrektyvy YeP i Rady YeS 2019/1023, ta Proektu YeS "Ukraine Facility"', *kruhlyi stil 13.03.2026 "Rol hospodarskykh sudiv u zabezpechenni efektyvnosti protsedur bankrutstva"* <https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/Prezent_Efekt_proced.pdf> (accessed 27.03.2026) (in Ukrainian).

Websites
15. Bankrutstvo bez skladnykh protsedur. Komitet APU obhovoryv novi zakonoproiekty (18 bereznia 2026) <https://uba.ua/ukr/news/bankrutstvo-bez-skladnikh-procedur-komtet-apu-obgovoriv-nov-zakonoprokti> (accessed 27.03.2026) (in Ukrainian).
16. Pryhuza P, Fakhovyi vysnovok stosovno zmin do zakonodavstva pro bankrutstvo: Zakonoproektu № 15004 vid KMU "Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy z protsedur bankrutstva shchodo zaprovadzhennia sproshchenykh protsedur dlia sub'iektiv mikropidpryiemnytstva ta maloho pidpryiemnytstva" <https://drive.google.com/file/d/1IqxpkPh2zkdmi3QKb1xHIzPVfZhM4KfN/view> (accessed 27.03.2026) (in Ukrainian).

Pavlo Pryhuza

EFFECTIVENESS OF NATIONAL LAW AND PRACTICE OF INSOLVENCY / BANKRUPTCY: A NEW PARADIGM FOR UKRAINE IN THE LIGHT OF EU DIRECTIVES

Abstract. Ukraine has been granted candidate status for membership in the European Union and, as a result, has committed to harmonizing its legislation and judicial practice in accordance with the EU acquis and the shared values of the member states, in particular Directive 2019/1023 of the European Parliament and of the Council and other international regulatory acts and recommendations.

On Ukraine's path toward European integration, particularly in the area of insolvency, there are certain challenges that the author examines in this work, analyzes in detail, and proposes solutions for Ukraine in light of Directive 2019/1023, the EU's "Ukraine Facility" plans, European law, and

ПРАВО УКРАЇНИ • 2026 • № 3 • 184-218

leading judicial practice. The author argues that the national model for bankruptcy proceedings is ineffective and does not comply with EU law, starting from the moment the court accepts the bankruptcy petition and throughout subsequent procedures.

Seeing somewhat more opportunities for improving national law and legislation in EU guidelines compared to other experts, the author proposes doctrinal changes to bankruptcy legislation, formulates ideas for amendments, and outlines the content of new provisions for amending the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures.

In addition, the author proposes that in judicial practice, the application of insolvency law provisions should reinterpret existing bankruptcy and insolvency legislation in light of EU law, which, without amending the legislation, could provide an opportunity to improve the effectiveness of bankruptcy proceedings: to move away from dogmas and stereotypes; protect debtors and creditors from excessive losses, ensure legal certainty for participants in the proceedings, simplify and shorten procedures, and reduce the costs of proceedings, particularly for micro- and small entrepreneurs; increase liability for intentional bankruptcies.

The relevance of this study and the proposals outlined herein stems from the practical need for legislative work on amendments to Ukrainian law, which is actively being pursued by stakeholders interested in such changes, including the author.

Keywords: EU Directive 2019/1023; doctrine of bankruptcy (insolvency) law; effectiveness of bankruptcy proceedings; simplification of insolvency proceedings; insolvency administrator; advance payment of bankruptcy procedure costs; purpose of bankruptcy procedures; disqualification of the bankrupt's managers; qualification hearing; unintentional/intentional bankruptcies.